

การจัดการเรียนรู้รัฐศาสตร์สำหรับนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยสงฆ์
POLITICAL SCIENCE CURRICULUM MANAGEMENT
FOR PROFESSIONAL TEACHING STUDENTS
IN THE BUDDHIST UNIVERSITY

¹พระมหาประวิทย์ จิรวิชโซ (ภูปุย), ²พระภานุพงศ์ ภทโท (มูลราช),
³พระมหาสุวรรณ์ สุวณโณ (ใจกล้า) และ ⁴สอาด ภูนาสรณ์

¹Phramaha Prawit Jirawitcho (Poopui), ²PhraPhanuphong Pattago (Munrat)

³Phramahasuwan Suwanno (Jaikla) and ⁴Saard Poonasron

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

¹prawitpra1313@gmail.com

Received: October 29, 2024; **Revised:** November 23, 2024; **Accepted:** December 28, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการจัดการเรียนรู้รัฐศาสตร์สำหรับนิสิตวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยสงฆ์โดยที่สำคัญเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเมือง การปกครองและการบริหารรัฐกิจ ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง และการจัดการภาครัฐ นิสิตวิชาชีพครูที่มีความรู้ด้านรัฐศาสตร์สามารถนำความรู้นี้ไปใช้ในการสอน และพัฒนานักเรียนให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองและสังคมได้อย่างลึกซึ้ง การเรียนรัฐศาสตร์สามารถช่วยให้นิสิตวิชาชีพครูมีทักษะในการวิเคราะห์และวิจัย รวมถึงการวางแผนและการจัดการในภาครัฐ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาและการสอนในโรงเรียน

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้, รัฐศาสตร์, นิสิตวิชาชีพครู, มหาวิทยาลัยสงฆ์

¹ นักวิชาการอิสระ

² นักวิชาการอิสระ

³ นักวิชาการอิสระ

⁴ อาจารย์, ดร., หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach for teaching political science to student teachers in Buddhist universities. The focus is on the study of politics, governance, and public administration, which are crucial for understanding political systems and public sector management. Student teachers with knowledge of political science can use this knowledge to teach and develop students' deep understanding of politics and society. Studying political science can help student teachers develop skills in analysis, research, planning, and public sector management, which are beneficial for improving education and teaching in schools.

Keywords : Political science curriculum management, Professional teaching students, The Buddhist university

บทนำ

วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งองค์ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม และทักษะการเรียนรู้ทั้งใน ระยะสั้นและระยะยาว วิชาชีพครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของคนเพื่อการพัฒนาสังคมในทุกมิติ ดังนั้นการสอน ทักษะการเรียนรู้ (Study Skills) รูปแบบต่างๆ ซึ่งรวมถึงทักษะการจัดการตนเอง (Self-Management) และการเน้น กระบวนการอภิปัญญา (Metacognition) ย่อมจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเป็นอย่างดีและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต สถาบันผลิตครูต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยวิธีวิทยา (Methodology) ทางการจัดการเรียนการสอนเหล่านี้และใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้สนองความแตกต่างของผู้เรียนทุกวัย ทุกระดับและทุกสภาพที่ต้องการ หลักการนี้จึงสนับสนุนแนวความคิดที่ว่า การให้การศึกษากับผู้เรียนของสถานศึกษาเป็นการบริการสังคมที่มีเอกลักษณ์เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนหรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ จำเป็นต้องพิจารณาสภาพบริบทและความต้องการของชุมชนและประเทศชาติ รวมทั้งตัวผู้เรียนและสถาบันครอบครัวของผู้เรียนอีกด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสื่อความเข้าใจและการประสานแนวคิดให้กับทั้งบุคลากรในสถานศึกษาและบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนทุกระดับเพื่อรับผิดชอบร่วมกันในงานด้านการจัดการศึกษาซึ่งเป็นงานที่สังคมต้องตระหนักในสำคัญ ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา

ทั้งหลายจึงควรได้รับการเตรียมความพร้อมให้เป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งทั้งในด้านองค์ความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ครบถ้วน (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ออนไลน์)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ที่มุ่งจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ เปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยมีพันธกิจผลิตบัณฑิต วิจัย และพัฒนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และบริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้จัดการศึกษาตามแนวพระราชปณิธานของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งเป็นพระน้องยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระดำริจัดตั้ง "มหาวิทยาลัย" เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นโดยมีพระประสงค์ให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการขั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ โดยการศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจและเข้าถึงพร้อมทั้งนำศาสตร์สมัยใหม่มายืนยันรับรองความเป็นมณีนีระแห่งพุทธธรรม แล้วเผยแพร่ต่อสังคมในรูปแบบการจัดการความรู้สู่สาธารณะ จากเหตุผลความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ในการจัดการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาจึงต้องปรับกลยุทธ์เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมโลก โดยเน้นการบูรณาการพระพุทธศาสนากับการจัดการเรียนรู้ภายใต้ปรัชญาสุภาชิตประจักษ์มหาวิทยาลัย "วิชชาจรณสมปนโน โส เสฏโฐ" เทวมานุเส หมายถึง "ผู้สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติที่ดีประเสริฐที่สุดในหมู่เทวดาและหมู่มนุษย์" หมายความว่าเป้าหมายในการสร้างคนจะต้องให้สมบูรณ์ครบทั้งความรู้และความประพฤติที่ดี (ความรู้คู่คุณธรรม) ในเวลาเดียวกัน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย,ออนไลน์)

การจัดการศึกษาของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต ตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565 ซึ่งหมวดวิชาเฉพาะเป็นหมวดรายวิชาที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติงานได้ โดยกำหนดประเภทของความรู้ที่ต้องมี แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) ความรู้เฉพาะตามศาสตร์สาขาวิชานั้น ๆ (Disciplinary Knowledges) นำไปกำหนดกลุ่มรายวิชาเฉพาะ 2) ความรู้สหวิทยาการ (Interdisciplinary) นำไปกำหนดกลุ่มรายวิชาเลือก 3) ความรู้ในเชิงปฏิบัติ (Practical Knowledges) นำไปกำหนดกลุ่มรายวิชาสหกิจศึกษา หรือฝึกงาน หรือฝึกสอน และรายวิชาต่าง ๆ ต้องกำหนดสอดคล้องสัมพันธ์กับ PLO ของหลักสูตรซึ่งเป็นไปตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ตามกฎกระทรวงการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2564 ข้อ 10 ที่กำหนดให้กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาตามข้อ 3 (4) มีพันธกิจหลักและยุทธศาสตร์ที่มุ่งสู่การพัฒนาปัญญาด้วยหลัก

ศาสนาสาสนากับหลักวิชาการ โดยต้อง 1) มุ่งพัฒนาบัณฑิตให้เป็นผู้มีสติ ปัญญา และคุณธรรม ด้วยการจัดการเรียนการสอน ที่ผสมผสานหลักศาสนาหลักวิชาการ 2) ให้ความสำคัญกับการวิจัยและการสร้างนวัตกรรมโดยยึดหลักศาสนา ปรับใช้หลักศาสนา ให้เหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนไป และสร้างหลักวิชาการที่สอดคล้องกับหลักศาสนาเป็นทางเลือกคู่กับหลักวิชาการของประเทศตะวันตก 3) นำหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ มาชี้นำสังคมโดยมุ่งพัฒนาจิตใจ สติ ปัญญา และพฤติกรรมของประชาชนเพื่อให้เกิดสันติสุขและความสามัคคีของคนในชาติ โดยรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา และกลุ่มวิชาการสอนภาษาอังกฤษได้สอดคล้องสัมพันธ์กับ PLO ของหลักสูตรซึ่งเป็นไปตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ จึงจัดโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา และหน่วยกิต (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ออนไลน์)

วิชารัฐศาสตร์ เป็นอีกรายวิชาที่สำคัญของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยเปิดสอนเป็นวิชาพื้นฐานที่นิสิตทุกสาขาวิชาได้ศึกษาเล่าเรียน เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริการรัฐ การเมือง การปกครอง รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งการศึกษาวิชารัฐศาสตร์นั้นเป็นการศึกษาในลักษณะของสหวิทยาการ กล่าวคือ ต้องอาศัยศาสตร์หลาย ๆ ศาสตร์เข้ามาประกอบการศึกษาอธิบายภาวะต่าง ๆ ทางสังคม ที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นการเรียนรัฐศาสตร์สามารถช่วยให้นิสิตวิชาชีพรูมีทักษะในการวิเคราะห์และวิจัย รวมถึงการวางแผนและการจัดการในภาครัฐ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาและการสอนในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยอัตลักษณ์ในการจัดการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทยซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาที่สำคัญของโลก ที่รวมการศึกษาภาคปกติ (ทางโลก) และการศึกษาทางพระพุทธศาสนา (ทางธรรม) เข้าด้วยกัน ประกอบกับการจัดการศึกษาที่เน้นคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับนิสิตเป็นพัฒนาการไปอีกขั้นหนึ่งของการประกันคุณภาพที่มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการเรียนการสอน บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและเพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการจัดการเรียนรู้รัฐศาสตร์สำหรับนิสิตวิชาชีพรูในมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่สำคัญตามลำดับต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560–2579 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาศักยภาพคนไทยให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือการผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญและมีความเป็นเลิศเฉพาะด้าน การมีทักษะชีวิตและการทำงาน การมีทักษะทางสังคม ทักษะการเรียนรู้วัฒนธรรม ทักษะด้านสารสนเทศและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การเรียนรู้

ในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ เน้นให้ผู้เรียนมีความฉลาดรอบรู้ มีปัญญา รู้เท่าทันโลก และสามารถสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเองได้ ครูผู้สอนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสอน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างนวัตกรรมได้ สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนและติดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และการจัดการศึกษาเพื่อทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้การส่งมอบผลผลิตสู่หน่วยผู้ใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ.2562 ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่ยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคมหลัก เสรีภาพทางวิชาการ หลักความเป็นอิสระ หลักความเสมอภาค และหลักธรรมาภิบาล (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

สถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีหน้าที่ที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) จัดการศึกษาที่คำนึงถึงเหตุผล ความคุ้มค่า และความจำเป็นของประเทศ รวมทั้งการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ จัดให้มีหลักสูตรการศึกษาหรือการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อรองรับการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกเวลางาน เพื่อพัฒนาศักยภาพและทักษะการทำงานของบุคคลในทุกช่วงวัย เน้นการสร้างเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ 2) ภารกิจด้านการวิจัยและการสร้างนวัตกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของประเทศ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาของประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรมและเพื่อความเจริญงอกงามทางวิชาการ 3) ภารกิจการบริการวิชาการแก่สังคมสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ในการให้บริการทางวิชาการ ให้คำปรึกษาทางวิชาการ และถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนการสอน การวิจัยและการสร้างนวัตกรรมแก่ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และสังคม เพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4) ภารกิจด้านการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยการอนุรักษ์ฟื้นฟู สืบสาน และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นและของชาติ บูรณาการการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนและกิจกรรมของผู้เรียน (สันติ งามเสริฐ, 2563)

สาระสำคัญของวิชารัฐศาสตร์

จากการวิวัฒนาการทางการศึกษาวิชารัฐศาสตร์มาตั้งแต่ต้นจนถึงสมัยปัจจุบันนี้เราจะเห็นได้ว่าวิธีการนี้ได้รับการพัฒนามาโดยลำดับ ทั้งนี้ก็เพื่อความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและกาลสมัย วิชารัฐศาสตร์หรือวิชาการเมืองการปกครองเป็นวิชาที่สามารถศึกษาได้ทั้งในแนวทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เพื่อที่จะให้มนุษย์ได้สัมผัสในชีวิตประจำวัน ดังนั้นนักปราชญ์ทางรัฐศาสตร์จึงได้

รวบรวมสาระสำคัญของวิชาไว้ 8 ประการ ที่เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าทางวิชารัฐศาสตร์ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ออนไลน์) ดังนี้

1. ทฤษฎีการเมืองหรือปรัชญาการเมือง (Political Theory or Political Philosophy)

แขนงวิชานี้ เป็นพื้นฐานการศึกษาด้านการเมืองการปกครองเพราะการศึกษาในด้านทฤษฎีการเมืองหรือปรัชญาทางการเมือง จะทำให้ผู้ศึกษาทราบเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องของนักอุดมการณ์และนักคิดทางการเมืองในอดีตที่ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองการปกครองไว้เพื่อมนุษยชาติและความรู้สึกนึกคิดเรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองของนักคิดนักเขียนเหล่านั้นมักจะแฝงไว้ด้วยเหตุผล วิธีการและหลักการที่มีคุณค่าที่อนุชนรุ่นหลังสามารถแสดงออกมา อันอาจมีผลกระทบต่อการเมืองการปกครองของรัฐได้ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม ทฤษฎีการเมืองหรือปรัชญาการเมืองเป็นหลักสากล มนุษย์ทุกคนสามารถศึกษาสัมผัสและแยกยึดถือปฏิบัติได้ตามสภาพการณ์ในแต่ละสังคม ซึ่งทฤษฎีส่วนใหญ่จะเน้นไปว่า รัฐควรจะเป็นอย่างไรและประชาชนจะอยู่ในรัฐนั้นได้อย่างไรมีความสุขอย่างไร ฉะนั้นการศึกษาทฤษฎีการเมืองหรือปรัชญาการเมืองจึงเป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา เป้าหมายและวิธีการหรือกระบวนการเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายนั้น

2. Political Dynamics

แขนงวิชานี้เป็นเรื่องใหม่ แต่ได้เป็นที่สนใจกันทั่วไป Political Dynamics เป็นแขนงวิชารัฐศาสตร์ที่ศึกษาถึงพลังต่างๆ ที่มีผลต่อรัฐบาลและการเมือง เช่น อำนาจทางศีลธรรม เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา เป็นต้น พลังหรืออำนาจเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจถึงการดำเนินงานทางการเมืองหรือลักษณะแห่งปรากฏการณ์ทางการเมือง และ Political Dynamics นี้จะครอบคลุมศึกษาไปถึงบทบาทกลุ่มอิทธิพลต่างๆ มติมหาชน สื่อสารมวลชนและพรรคการเมือง (Political Party) ซึ่งเกี่ยวกับพรรคการเมืองนั้นจะทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบประวัติ นโยบาย เป้าหมายและวิธีการดำเนินการของพรรคการเมืองบทบาทหน้าที่ของพรรคการเมืองที่มีต่อประชาชนและรัฐ อันมีผลต่อความมั่นคง ความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของประชาชนและรัฐ และโดยสภาพการณ์ปัจจุบันนี้พรรคการเมืองได้แบ่งเป็นหลายระบบ เช่น ระบบพรรคเดียว ระบบสองพรรค และระบบหลายพรรค

3. กฎหมายมหาชน (Public Law)

เป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับคนส่วนใหญ่หรือส่วนรวมของประเทศ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ (Constitution) กฎหมายปกครอง (Administrative Law) กฎหมายอาญา (Criminal Law) และรวมไปถึงกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law) ซึ่งกฎหมายเหล่านี้จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมความประพฤติการปฏิบัติของประชาชนโดยส่วนรวมและเกี่ยวข้องกับรัฐ ตลอดถึงหลักการของการปฏิบัติต่อกันระหว่างรัฐต่อรัฐ เป็นต้น

4. รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)

เป็นวิชาที่ว่าด้วยการบริหารทั่ว ๆ ไปทั้งบริหารรัฐ บริหารหน่วยงาน บริหารองค์การและตามหลักของการบริหารนั้นจะต้องมีองค์ประกอบด้วย 4 M. Man Money Material และ Manegement ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่รัฐและแก่องค์กรต่างๆ “เดิมทีเดียวรัฐประศาสนศาสตร์มุ่งให้ผู้ศึกษาได้ทราบเพียงเรื่องปรัชญาการเมือง รัฐธรรมนูญ และการออกกฎหมาย ต่อมาในทศวรรษของปี พ.ศ.2463 และปี พ.ศ.2473 จึงหันมาสนใจการประยุกต์เทคนิคทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) มาให้รัฐบาลประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การ“ ปัจจุบันวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้ยึดหลัก POSDCOPE คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organization) การจัดบุคคลให้ถูกสายงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) การประสานงาน (Co-ordinating) การรายงาน และประเมินผล (Reporting) และการบริหารงบประมาณ (Budgeting)

5. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยทั่วไป จะศึกษาใน 2 ประเด็นใหญ่คือ “การศึกษาประวัติการทูต และอิทธิพลที่จะก่อให้เกิดสงคราม (War) และสันติภาพ (Peace)” ในประเด็นแรกเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ นโยบาย และสถาบันอันทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ส่วนประเด็นหลังเป็นการศึกษาถึงอิทธิพลที่ว่า อะไรอยู่เบื้องหลังที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งจนเป็นเหตุแห่งสงคราม และศึกษาหาว่าวิธีการใดในอันที่จะเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างรัฐต่อรัฐ เพื่อลดภาวะแห่งสงครามและจะก่อให้เกิดสันติสุขได้อย่างไร รวมทั้งศึกษาถึงหลักวิทยาศาสตร์ที่จะนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

6. รัฐบาลเปรียบเทียบ (Comparative Government)

วิชารัฐบาลเปรียบเทียบนั้นเก่าแก่พอๆ กับวิชาทฤษฎีการเมือง การศึกษาสังเกตลักษณะของรัฐบาลต่างๆ ที่อริสโตเติลได้ปฏิบัติไปในยุคโบราณถือว่า เป็นการศึกษารัฐบาลเปรียบเทียบครั้งแรกในโลก สำคัญสำคัญของวิชานี้ได้แก่ การสำรวจศึกษาระบบรัฐบาลและการเมืองของประเทศต่างๆ ทั่วโลกทั้งในอดีตและปัจจุบัน

7. สาขารัฐบาล (Government)

คือเป็นการศึกษาของสถาบันการเมืองต่างๆ การแบ่งสันอำนาจอธิปไตยไปให้หน่วยอำนาจต่างๆ คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ นอกจากนั้นก็ศึกษาไปถึงเรื่องการแบ่งอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่ก็เน้นไปในด้านโครงสร้างการปกครอง

8. สาขานิติบัญญัติ (Legislature)

การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาถึงกระบวนการของการตรากฎหมายออกมาใช้บังคับ ใน การปกครองประเทศไม่ว่าจะเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือการปกครองในระบบ เผด็จการต่างก็ต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมการบริหารประเทศด้วยกันทั้งนั้น กฎหมายบางประเภทก็ต้องอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันต่อ ๆ มาจนในที่สุดก็ กลายเป็นกฎหมาย แต่ที่มาของกฎหมายโดยตรงในปัจจุบันก็คือสภานิติบัญญัติ ที่สมาชิกสภามา จากการเลือกตั้งของประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปในประเทศ เป็นผู้พิจารณาถ่วงถ่วง พระราชบัญญัติต่างๆ อย่างถี่ถ้วนแล้วตราออกมาเป็นกฎหมายใช้บังคับ ในลักษณะนี้ถือว่าการ บัญญัติกฎหมายโดยประชาชนก็ย่อมได้เพราะผู้ที่เป็นสมาชิกสภาคือตัวแทนของประชาชนเลือกเข้า ไป

รัฐศาสตร์ในบริบทแห่งนานาวิทยาการ

รัฐศาสตร์เป็นแขนงหนึ่งของสังคมศาสตร์และการศึกษารัฐศาสตร์นั้น เป็นการศึกษา เกี่ยวกับรัฐลักษณะ หลักเกณฑ์ และวิชาการปกครองของมนุษย์ ดังนั้นการศึกษารัฐศาสตร์ จึงมี ความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาอื่นๆ มากมาย (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ออนไลน์) คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ เป็นวิชาที่ให้หลักฐานและข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งนักรัฐศาสตร์สามารถใช้เป็นรากฐาน ในการวิเคราะห์หาแนวโน้มเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นใน อนาคตได้ ทั้งเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ จะทำให้นักรัฐศาสตร์เข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาของบ้านเมือง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการผลิต การใช้ทรัพยากร การจำหน่ายจ่ายแจก การแบ่งปันปันส่วน การบริโภค ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยทั่วไป การปกครองประเทศ จำเป็นต้องนำเอาวิชาเศรษฐศาสตร์มากำหนดนโยบายทางการเมืองด้วยการศึกษารัฐศาสตร์จะ ได้ผลดีเมื่อสามารถเข้าใจลักษณะและพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับภูมิศาสตร์

สภาพทางภูมิศาสตร์ เช่น ลักษณะพรมแดน ที่ตั้ง ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ลักษณะของ ทรัพยากร เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองของประเทศ เช่น การกำหนดนโยบายทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ การจะเข้าใจปัญหาทางการเมืองของ ประเทศใด จำเป็นต้องศึกษาปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ด้วย

4. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับสังคมวิทยา

สังคมวิทยาเป็นการศึกษาถึงสภาพสังคม ในด้านโครงสร้าง ปัญหา การเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์ของมนุษย์ วิชารัฐศาสตร์ต้องเกี่ยวพันกับสังคมมนุษย์ การเข้าใจ ลักษณะทางการเมือง หรือปัญหาทางการเมือง จำต้องนำหลักของสังคมวิทยา มาประกอบการพิจารณาด้วย

5. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับจิตวิทยา

การปกครองจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับประชาชน ความเจริญหรือความมั่นคงทางการเมืองขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนของประชาชน การศึกษาทางด้านจิตวิทยา ที่ศึกษาถึงจิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมของมนุษย์จึงเป็นประโยชน์ที่จะช่วยให้มีการกำหนดนโยบาย ทางการเมืองที่เหมาะสมได้

6. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับจริยธรรม

จริยธรรมเกี่ยวข้องกับคุณธรรมและศีลธรรม วิชารัฐศาสตร์ต้องอาศัยหลักจริยธรรมอย่างมาก เพราะการปกครองจะได้ผลดีหรือไม่อยู่ที่จริยธรรมของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง การดำเนินงานทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการเมืองในประเทศ หรือการเมืองระหว่างประเทศ หากอยู่ในหลักของจริยธรรมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมาก

7. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์

วิชากฎหมาย เป็นเรื่องของกฎหมายข้อบังคับที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐ ที่จะทำให้รัฐสามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ทางการเมืองการปกครอง ไปได้อย่างเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่าความมั่นคงของทางการเมืองนั้น เกี่ยวกับกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายเป็นสิ่งสำคัญ

จากสาระสำคัญของวิชารัฐศาสตร์ข้างบนนั้นจะเห็นได้ว่า วิชารัฐศาสตร์ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างกว้างขวางโดยลำดับ และเป็นไปตามสถานการณ์ของโลกแต่ละสมัย ซึ่งเดิมทีเดียว นั้นนักปราชญ์ทางรัฐศาสตร์ได้รวบรวมข้อมูลเพื่อให้อนุชนได้ศึกษาเพียงประวัติศาสตร์ทางการเมือง การปกครองเท่านั้น แต่เมื่อสังคมมนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแคบ ๆ คือเริ่มจากสังคมของ วงศ์ญาติมาเป็นรัฐชาติอย่างในปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นอยู่เองที่นักปราชญ์ทางการเมือง จะต้องพัฒนาวิเคราะห์ปัจจัยประยุกต์วิชาการเมืองให้เท่าทันต่อการเจริญเติบโตทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม เพื่อที่จะให้ผู้ที่ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจในด้านการเมืองอย่าง กว้างขวางและผู้สนใจศึกษาสามารถที่จะเลือกเรียนแขนงวิชารัฐศาสตร์ตามที่ตนต้องการและถนัด ได้ จึงนับว่าเป็นความก้าวหน้าของวิชารัฐศาสตร์

วิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์

การศึกษาวิชารัฐศาสตร์ อาจแบ่งเป็น 3 แนวทาง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ออนไลน์) ดังนี้

1. แนวการศึกษาแบบดั้งเดิม จะเน้นวิชาปรัชญาการเมือง กฎหมายและสถาบันการเมือง การปกครองของรัฐ โดยผู้ศึกษาจะศึกษาในรูปของการค้นหากฎหมายทางการเมือง และข้อเท็จจริงทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองและแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าให้แก่สังคม

2. แนวการศึกษาแบบพฤติกรรมศาสตร์ เป็นการศึกษาโดยหวังที่จะปรับปรุงวิธีการศึกษาให้ทันสมัย โดยอาศัยความรู้ของศาสตร์สาขาอื่นมาประกอบ และใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล หรือกลุ่มคนเพื่อรวบรวมความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้ในการสร้างทฤษฎี หรือเป็นแบบในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ

3. แนวการศึกษาแบบผสมผสาน ซึ่งเน้นการผสมผสาน การศึกษารัฐศาสตร์แบบดั้งเดิม กับแนวการศึกษารัฐศาสตร์แบบพฤติกรรมศาสตร์เข้าด้วยกัน เพื่อแสวงหาระบบการเมืองที่ให้ประโยชน์ สูงสุดแก่สังคม และช่วยสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม อันเป็นแนวทางในการศึกษารัฐศาสตร์ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

บทสรุป

การศึกษาเรื่องของรัฐศาสตร์ การเมือง และการปกครอง มีมานานแล้วนับพันปีตั้งแต่ มนุษย์ได้รวมตัวกันขึ้นมาเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน แคว้นแคว้น เป็นรัฐและเป็นประเทศชาติขึ้นมา การศึกษามนุษย์เรื่องทางการเมืองการปกครอง หรือทางด้านรัฐศาสตร์เหล่านี้ ได้กระทำสืบเนื่องกัน เรื่อยมา นอกจากนี้เรื่องของรัฐศาสตร์และการเมือง ยังมีขอบข่ายที่กว้างขวางและเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ กับวิชาต่างๆ หลากหลาย กับมีศัพท์ต่างๆ ทางด้านนี้เกิดขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งศัพท์แต่ละคำแต่ละ เรื่องสามารถทำการศึกษาและแตกแขนงออกไป อันทำให้วิชารัฐศาสตร์มีความสำคัญและเป็น ประโยชน์สร้างความเจริญต่อวงการศึกษามาก โดยเฉพาะที่สำคัญรัฐศาสตร์มีความสำคัญกับนิสิต วิชาชีพรูในหลายด้าน เนื่องจากเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการปกครอง การเมืองและการบริหารจัดการ ซึ่งมีผลกระทบต่อการสอนของนิสิตวิชาชีพรูอย่างมาก นี่คือบางประเด็นที่รัฐศาสตร์มีความสำคัญกับนิสิตวิชาชีพรู ดังนี้ 1) ความเข้าใจในระบบการปกครองและการเมือง: นิสิตวิชาชีพรูที่มีความรู้ด้านรัฐศาสตร์จะเข้าใจระบบการปกครองและการเมืองของประเทศ ซึ่งช่วยให้สามารถสอนนักเรียนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ 2) การบริหารจัดการในโรงเรียน: รัฐศาสตร์ช่วยให้นิสิตวิชาชีพรูมีทักษะการเรียนรู้ในการบริหารจัดการที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการจัดการทรัพยากร การวางแผน และการประสานงาน ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการ

บริหารโรงเรียน 3) การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์: การศึกษารัฐศาสตร์ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการสอนและการพัฒนานักเรียนให้มีความคิดเชิงวิพากษ์ 4) การส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดี: นิสิตวิชาชีพรุสามารถใช้ความรู้ด้านรัฐศาสตร์ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคมอย่างสร้างสรรค์ 5) การเข้าใจและปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง: รัฐศาสตร์ช่วยให้นิสิตวิชาชีพรุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ซึ่งเป็นประโยชน์ในการปรับตัวและเตรียมความพร้อมในการสอนในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การมีความรู้ด้านรัฐศาสตร์จึงเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับนิสิตวิชาชีพรุในการพัฒนาตนเองและนักเรียนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย. *หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566)*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย. <https://mbu.ac.th>

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิชารัฐศาสตร์*. <http://old-book.ru.ac.th> > e-book > content PDF

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. *หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์*. <https://media.stou.ac.th> > view_video

ราชกิจจานุเบกษา. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553*. เล่มที่ 127. ตอนที่ 45 ก.

สันติ งามเสริญ.(2563). *การบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างมืออาชีพในศตวรรษที่ 21*. วารสารสหศาสตร์, 20(1), 2.13.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560–2579*,พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

